

Sopelimen

NESODDEN
HISTORIELAGS
ÅRSSKRIFT
2001

INNHOOLD

Side

Beretning 2000/2001	3
Innholdsfortegnelse for Sopelimen 1988-2000	6
Gjøfjell kirke 100 år	10
Korn gjennom krisetider til kornmagasinet på Nesodden	17
Man skal se framover, heter det	28
På skolevei for lenge, lenge siden	35
Skipsrederfruens skifte	39
Steinalderfunnet på Granholt	44

Redaksjonskomité:

Randi Moe (redaktør)

Aslaug Ness Hansen

Kirsten Johnsrud Lunde

Øistein Granerud

Forsidebildet: Gjøfjeld kapell fra 1901. Nå Gjøfjell kirke i 2001.

BERETNING

2000/2001

Styret har i perioden hatt 4 møter og varamedlemmene har vært innkalt til alle møtene. Laget har over 500 medlemmer og er det største historielaget i Follo. Sverre Fundingrud er æresmedlem.

Styret har i perioden bestått av

Leder: Per Nordal
Nestleder: Finn Grøstad
Kasserer: Leiv Bjerve
Sekretær: Grethe Fossum
Styremedlem: Bjørg Gulbrandsen

Varamedlemmer:

Rigmor Amundsen
Harald Lorentzen
Merete Lindstad

Aktiviteter

November 2000

«Adventsfest» på Varden. Standsalg av «Sopelimen» og bind 2 av Nesoddens Historie.

Desember 2000

Stand på kjøpesentre over hele bygda med salg av «Sopelimen». Det ble solgt ca. 600 eksemplarer.

April 2001

Slektsforskerkveld på biblioteket i regi av Harald Lorentzen med 42 deltakere.

Mai 2001

Busstur til Son kystkultursenter.

Juni 2001

Rusletur til To gård fra henholdsvis Varden og Kontra, dvs. langs den gamle kirkeveien mellom Ildjernet og Nesodden kirke. Turene ble arrangert i forbindelse med en økumenisk gudstjeneste på To gård.

Rusletur i del av Haslebygda i regi av av Karl J. Bjerklund og med mer enn 80 deltakere.

September 2001

I samarbeid med skøytegruppa i NIF ble Kulturmarsjen arrangert for andre gang. Pga. dårlig vær ble tilslutningen mindre enn i fjor. Oppfølging av slektsforskerkvelden med arbeidsmøte på biblioteket.

Frivillighetsdagen ble markert på To gård med orientering om Fundingrudhuset og egen stand samt rusletur med 30 deltakere.

Oktober 2001

Foredrag av Stein Turtumøygard på Samfunnshuset.

Diverse

Gjenoppføringen av det gamle våningshuset fra Vestre Fundingrud på To gård er blitt noe forsinket bl.a. pga dårlig vær. Dugnads-gjengen regner med å ha huset under tak før vinteren setter inn.

Det har vært holdt en rekke foredrag i lag og foreninger og på skolene.

Samarbeidet i Follo Historielag går meget bra. Nesodden Historielag har bl.a. mottatt kr. 6333,- i aktivitetstilskudd derfra i år. I kontingent har vi betalt kr. 3700,-

På årsmøtet 30.11.00 ble følgende retningslinjer vedtatt for det videre arbeid med bind 3 av Nesoddens Historie og som styret følger opp: Stillingen som redaktør lyses ledig. Tidspunkt for dette avgjøres av styret i samråd med bokkomiteen. Det forutsettes av årsmøtet at totalfinansiering er avklart innen redaktør ansettes. Redaktøren ansettes av styret etter innstilling fra bokkomiteen. Bokkomiteen utarbeider en arbeidsplan som forelegges styret.

NESODDEN HISTORIELAG
INNHOLDSFORTEGNELSE FOR "SOPELIMEN"
ÅRSSKRIFTER UTGITT 1988-2000

- 1988 side 1 NESODDEN HISTORIELAG -
lagets formålsparagraf, med en hilsen fra styret
side 2 JØRGEN BYE: et dikt - "En skogtur"
side 7 NESODDEN KIRKE - "Kirken den er et gammelt hus"
side 14 KIRKEVIKA - litt av hvert om Kirkevika
side 18 NESODDEN LANDBRUKSLAG - tidligere
Landmannslaget
side 22 KART OVER NESODDEN - med gårdsnummer og
navn
side 24 MATRIKKULERING og EIENDOMSREGISTRERING
side 28 BÅTTRAFIKKEN NESODDEN - OSLO fra april 1874
side 37 NESODDEN TELEFONSELSKAP - stiftet 1891
side 43 ORDFØRER THOR EGGEN - hilsen til Årsskriftet
side 45 ETTERSKRIFT - fra SOPELIMENS redaksjonskomite
- 1989 side 1 HILSEN FRA STYRET I NESODDEN HISTORIELAG
side 2 NESODDEN ELEKTRISITETSVERK - Fra 9.5.1914
side 6 LITT OM VEIENE PÅ NESODDEN
side 8 RODEMESTERENS PLIGTER M.V.
side 11 VEGETASJONEN PÅ NESODDEN
side 13 BEFOLKNINGSUTVIKLINGEN I
NESODDEN PRESTEGJELD
side 19 NESODDENS ELDESTE BEDRIFT - Løes Landhandleri
side 21 RØER GÅRD - 1589 - 1639 - 1989
side 28 JAER UNGDOMSFØRENING - EKLUND - stiftet 1892
- 1990 side 1 NESODDEN HISTORIELAG 10 ÅR - stiftet 21.10.1980
side 7 MINNER FRA FAGERSTRAND BRYGGE -
v/Arne Eriksen
side 12 MERE OM VEIENE PÅ NESODDEN -
v/Lars Næverlid

1990 Forts.

- side 18 H. LØVENSKIOLD forteller til Øistein Parmann
- side 22 POST OG POSTGANG PÅ NESODDEN
- side 26 SKATTEBØKER FRA KRANGE PÅ 1700-TALLET
- side 34 DET LYSNET I SKOGEN, av Randi Moe
- side 37 GRATULERER MED 17. MAI 1989 - v/Arne Eriksen

1991 side 2 FORMANNEN i NESODDEN HISTORIELAG
tar ordet

- side 4 SLAKTING PÅ NESODDEN - v/Lars Næverlid
- side 6 NESODDEN AMATØRORKESTER - stiftet 8.11.1946
- side 15 FISKE I BUNDEFJORDEN
- side 23 NESODDEN HELSELAG - stiftet i 1916?
- side 32 SPRO - betraktninger v/Randi Moe
- side 41 BLYLAGET - kort omtale v/Randi Moe

1992 side 1 ÅRSMELDING 1991/92 NESODDEN HISTORIELAG

- side 4 EN LEVEVEI PÅ NESODDEN - v/Lars Næverlid
- side 6 RUTEBÅTFORBINDELSEN I KRIGSTID
- side 10 FISKERFAMILIEN PÅ OMMEN - fortalt av I.Hokholt
- side 14 GLIMT FRA EN BARNDOM I 1920 -1930 ÅRENE
- side 23 HUSMORSKOLEN PÅ NESODDEN - GULSTAD
- side 30 JAER UNGDOMSFORENING og UNGDOMSLAGET
FREMAD
- side 32 MITT ANDRE HJEM - v/Marit Jahr Evensen

1993 side 1 ÅRSMELDING 1993 NESODDEN HISTORIELAG

- side 3 MENNESKER I HVERDAGEN - v/Kåre Fenn
- side 15 JAER SKOLES MUSIKKORPS - stiftet 19.10.1937
- side 21 TJERNSBRÅTEN - v/Orville Kjærstad
- side 23 DET VAR ANDRE TIDER DET.... v/Randi Moe
- side 25 MINNER FRA SVESTAD
- side 28 DOBBELTARBEIDENDE KVINNER av Aslaug Loge
- side 30 ROB. BRAAMANNs REDSKAPSFABRIKK

- 1994 side 2 ÅRSBERETNING 1994 NESODDEN HISTORIELAG
 side 3 TANKANLEGGET FAGERSTRAND/NESODDEN
 side 7 LITT OM SKIHOPPING PÅ FAGERSTRAND
 side 10 TRE DAGER I MAI - FRA KRIG TIL FRED
 side 21 LILLEENGEN SUKKERVAREFABRIKK -
 E.FJØRTOFT
 side 27 LANDHANDLERIENE PÅ NESODDEN
 v/Randi Moe
 side 34 DEN BESTE TID AV VÅRT LIV, av Mosse Fyrbu
 side 39 TORVALD - minnet av Arne Eriksen
 side 42 MYKLERUD SPORTSPASS - v/Arne Eriksen
 side 44 Oddvar Bye: SANG TIL MYKLERUD SPORTSPASS

- 1995 side 2 ÅRSBERETNING 1995 NESODDEN HISTORIELAG
 side 3 MYKLERUD SKOLE - v/Grethe Fossum
 side 14 NESODDEN PRIVATE FATTIGPLEIE stiftet 1872
 side 16 SLEKTEN MULLER OG NESODDEN KIRKE
 side 19 RØTTER.... v/Kåre Fenn
 side 25 EN UNDERLIG OPPLEVELSE
 side 27 DANSEN DEN GÅR PÅ ALLE BRYGGENE....
 side 31 ULVSVIK - DET OPPRINNELIGE URSVIK?
 side 34 NAVNET URSVIK - v/Dag Hennem

- 1996 side 4 ÅRSBERETNING 1996 NESODDEN HISTORIELAG
 side 6 10 ÅR.... siden det første årsskriftet
 side 7 TJERNSBRÅTEN SPEIDERHYTTE - v/Jonn Petersen
 side 11 MENNESKER JEG MØTTE - v/Randi Moe
 side 14 BARNDOMMENS GRØNNE DAL...
 v/Kirsten Johnsrud
 side 22 SOSIALT SAMVÆR - UTE-DANSE-PLASSENE
 side 29 ELEV PÅ JAER... v/Kåre Fenn

- 1997 side 4 ÅRSBERETNING 1997 NESODDEN HISTORIELAG
 side 5 EN HILSEN FRA MARGIT OG ARNE ERIKSEN
 side 6 TAUBANEN FRA HUMLESEKKEN TIL STORE RUD

- 1997 forts.
- side 11 INNFLØTTER, KRIG OG FRED, OG NESODDING
 - side 16 LITT OM NESODDTANGEN v/Per Nordal
 - side 21 HELLVIKTANGEN, MITT FØRSTE BOSTED
I NORGE 1939
- 1998
- side 3 RETTELSE TIL SOPELIMEN 1998
 - side 4 ÅRSBERETNING 1998 NESODDEN HISTORIELAG
 - side 6 MINNER FRA MELLOMKRIGSÅRENE -
Per Johansen
 - side 10 MENNESKER JEG MØTTE
v/Kirsten Johnsrud Lunde
 - side 12 DEN SISTE BELGETREDER - Kåre Fenn
 - side 18 DET GAMLE HANDELSSTEDET PÅ
FAGERSTRAND
 - side 22 VEGVOKTEREN av Grethe Fossum
 - side 28 VÅNINGSHUSET PÅ FUNDINGRUD VESTRE
 - side 33 VÆRSÅGOD NÅ ER DET DIN TUR! v/Åste Eggen
 - side 39 ISDRIFTEN PÅ NESODDEN v/Tone Wetlesen Bjærke
- 1999
- side 4 ÅRSBERETNING 1999 NESODDEN HISTORIELAG
 - side 11 EKESKOG OG NATURVERN PÅ NESODDEN
av Paul Røer
 - side 21 LITT OM ILDJERNET v/Per Nordal
 - side 28 SKURONN v/Kåre Fenn
 - side 36 JO-BU KOM, SÅ, VANT OG FORSVANT
av Bjørg Gulbrandsen
 - side 39 «DOBBELTARBEIDENDE KVINNER»
av Randi Moe
 - side 44 INTERVJU MED BALTZER LØES I 1946
av Aud Andersen
- 2000
- side 3 ÅRSBERETNING 2000 NESODDEN HISTORIELAG
 - side 10 LIVET PÅ EKLUND av Kåre Fenn
 - side 21 FRA OKKUPASJONSTIDENS NESODDEN

- side 27 WILLY KARLSEN - EN HEDERSMANN PÅ
NESODDEN
- side 31 REKTOR ANDERS STEINSHOLT av Randi Moe
- side 35 TIL MINNE OM KJÆRE, GAMLE BREIDABLIKK
- side 39 STENENE I VANNET - EN LEGENDE v/C.Sonefeldt
- side 43 LITT OM OKSVAL av Per Nordal
- side 47 JEG MINNES KRAMKAREN av Randi Moe.

De fleste av årsskriftene finnes i restopplag og kan
fortsatt fås kjøpt fra NESODDEN HISTORIELAG

Gjøfjell kirke

Sprek hundreåring på Fagerstrand

Av Bjørg Gulbrandsen

Vi vet jo at den gamle kirkeveien fra Fagerstrand til Nesodden kirke nå er merket og ryddet, og det er jo ikke akkurat noen "svipptur". Selv om det på 1890 tallet ikke var mer enn ca 2.100 innbyggere på halvøya vår, var jo avstandene lange. Tankene om egen kirke på Fagerstrand begynte å ta form. Det ble tegnet private bidrag og holdt basarer. I 1898 hadde komiteen fått samlet inn 3000.00 kroner, og med denne store beholdning ble det sendt søknad om å få bygge kirken.

Tomten ble gitt av 3 søstre på S. Gjøfjell, Mathea, Maren og Dorothea. Gravstøttene deres er flyttet og fått en verdig plass mellom flaggstangen og kirken.

Herredsstyret fattet vedtak og søkte staten om et bidrag på kr. 4000.00

Dette ble avslått.

De måtte selv dekke resten av omkostningene. Johan Johnsen på S. Myklerud ble valgt til byggeformann. Senere skjenket hans frue Hilda det praktfulle glassmaleriet bak alteret.

Ole Tjernsbråten bygget den flotte grunnmuren. Han glemte ikke å legge inn skrinet med sølvmynter og bøkene som ble brukt i skolens kristendomsundervisning.

En av bygdas sommergjester, arkitekten Holger Sinding Larsen, sa seg villig til å tegne kirken vederlagsfritt. Sand og masse til planering ble tatt der det senere ble "Fjellstua feriehem".

Noen vil vel enda huske de "blankskurte flafjellene". Nå er det den første bebyggelsen av Bergheim byggefelt. Det meste, jeg tenker vi sier alt, arbeidet ble utført på dugnad av de som sognet til den nye kirken som fikk navnet Gjøfjeld kapell.

Det ble innkjøpt et gammelt orgel fra Bærum, der det var kassert. Kirken ble kostnadsberegnet til kr. 22.000.00. Ikke så store summen i dag, men vi må huske at dette var i "hine, hårde dage". Vigslingen sto biskop Anton Chr. Bang og sokneprest Peter I. Myhre for.

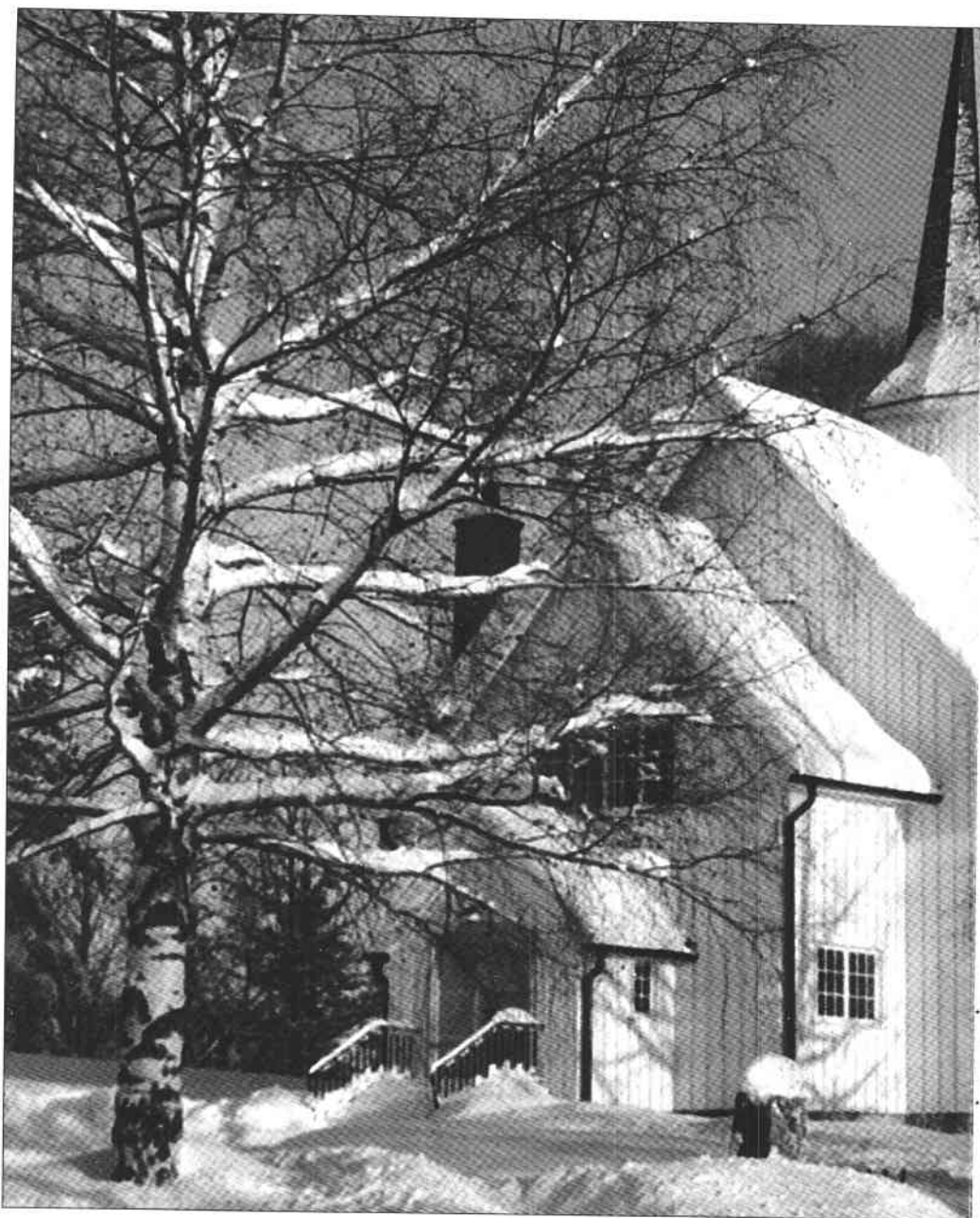
Det var nok en andektig og stolt menighet som kom inn i kirken 17. mai 1901. Over trappetrinnet opp til koret var det en lys brun tretavle med skriftstedet "Kommer hid til mig alle som arbeider og er besværet, thi jeg vill give eder hvile", som lyste mot dem. Denne er dessverre ikke der lenger. Det var blant andre August Wetlesen på N. Gjøfjell som var mester for denne tavlen.

Den første som ble døpt i kirken var min gode nabo i mange år Aksel Karlsen Fredbo f. 6/2 1901. To store etasjeovner varmet opp kirken. Senere ble de byttet ut med elektrisk oppvarming. En ting som ble glemt da kirken ble bygget var lufting i muren. Dette resulterte i at deler av gulvet råtnet og måtte repareres etter få år, samtidig som nødvendig lufting ble ordnet. I 1907 var det gamle orgelet så elendig at et nytt ble innkjøpt og dette skulle holde i 70 år. Et nytt ble anskaffet i 1977.

I 1948 ble den brune tømmerkirken panelt og inngangspartiet som før vendte mot veien flyttet, så det vendte mot kirkebakken. En liten gang ble også bygget til. Denne forandringen hadde en praktisk grunn. Den gamle trappen var så bratt at det bød på store vansker når båren skulle føres ut under begravelser. Selv om det var et gravkapell ble kirken brukt til større begravelser. Kirken ble nå malt hvit.

I 1978 ble det kommunale vannet ført frem til kirkegården. Sakristiet måtte avgi plass til et toalettrom med varmt og kaldt vann. Dette ble jo et stort fremskritt.

I 1985 gikk det et fryktelig tordenvær over vår lille del av verden. Lynet slo ned i kirketaket, og det begynte å brenne. Om det var

Gjøfjeld kapell etter restaureringen i 1948.

skjebne eller ikke kan vel diskuteres, men akkurat da det hendte var det mange som kom fra sin jobb på B.P . eller andre steder. Røyken trakk vel også noen, tenker jeg. Alt disponibelt materiell som div. verktøy og private brannslukningsapparater havnet med sine eiere på taket ,og branntilløpet ble kvalt i starten.Telefonen var også slått ut av uværet, så hvordan brannvesenet ble varslet husker jeg ikke.Dette var jo før mobiltelefonen ble allemannseie. Brannbilene kom i alle fall og alt gikk bra .Men det var ikke få liter vann vi tørket opp i kirken etterpå.Vi var jo alle takknemlig for at vår vakre kirke bestod i all sin prakt, og ikke var en askehaug. Det elektriske anlegget både der og i menighetshuset ble mer eller mindre pulverisert. Men vi får jo si at alt gikk bra.Etter hvert som innbyggerene i kretsen steg i antall ble gravplassene for få.Naboeiendommen Vestheim ble kjøpt og tillagt som gravplass .

Gjøfjeld kapell har nå fått status som kirke, og klokken klemmer sitt kom, kom, kom som den har gjort i 100 år .

Jeg gratulerer med jubileet og ønsker alt godt for fremtiden !

Menighetshuset ved Gjøfjell kirke

Jeg kan ikke skrive om kirken uten å ta med menighetshuset. Det som først var et gravkapell ble bygget ca. 1925/1928. Det var Charlotte Haaøen som bodde på Søndre Spro som gav mesteparten av byggesummen . Etter hvert som alle begravelser foregikk fra kirken ble gravkapellet brukt som menighetshus. Tømmerveggene var grønnmalte og det lille kjøkkenet svært uhensiktsmessig. Avløpet fra kjøkkenet stoppet ute ved veggen og frøs om vinteren. Vann var det så som så med og det kunne i alle ikke brukes til kaffe eller matvann .Trods dårlig standard eller kanskje på grund av den, ble en scene fra den norske spillefilmen "Liten Ida" tatt opp her. Moren til Ida var kokke på en leir med tyske soldater (og krigsfanger) under siste verdenskrig. Ingen ville leke med Ida, og da hun gikk til søndagsskolen ble hun også her frosset ut. Her var det de

grønne tømmerveggene ble festet til filmlerretet. En sekvens på noen få minutter, men dog.....

I 1982 fikk vi ny sokneprest, Leif Aagaard. Han hadde ikke vært på så mange møtene i menighetsrådet før han slo fast at dette var nord-Europas styggeste menighetshus, hadde vi da ikke tenkt å gjøre noe med det? Jo da, vi hadde da tenkt – men det sto på penger. Har dere ingen ting ville Aagaard vite. Vi har ca. 10.000.00 kroner var svaret. Da setter vi i gang sa vår kjære prest. Jeg var på det tidspunkt med i menighetsrådet som kasserer .

Det ble basarer, kakelotterier og julemesser. Det ble bakt, strikket, malt og brodert. Havre til kornnek ble dyrket i en hage. Det vi kalte andelsbrev ble solgt. Gode forbindelser til kjøp av materialer ble skaffet. Bankkontoen vokste, midler både fra div. legater og fra S.T.U.I. tok vi med glede imot. Det var en fin gjeng som la ned all sin

fritid der. Ingen nevnt og ingen glemte. Sokneprest Aagaard fulgte alt med sitt daglige nærvær. Inventar ble gitt av bygdas næringsdrivende, nevenyttige og soknebarn .

Så endelig – i slutten av mai 1989, en onsdag husker jeg, kunne vi ha innvielsesfest, vi kaldte det stordugnad. Menyene var rømmegrøt og spekemat til alle som hadde vært med for å få dette flotte huset. Søndagen etter var det vigsling i forbindelse med gudstjeneste. Alle kirkens ledende menn var tilstede. Så godt har vel aldri kirkekafe smakt noen gang .

Stolte var vi av vårt nye hus som med et lite tilbygg rommet sal, kjøkken, toaletter og gang. Et lite lagerrom ble det også. Vi hadde aldri klart det uten alle gode hjelpere .

Utsmykkingen kom etter hvert. Da Per Wetlesen drenerte og dyrket opp "Gjøfjell-måsan" fant han en furustokk som ble anslått til en alder av 4500-5000 år. Kunstneren Audun Bødtker skar ut et Kristusansikt og en Maria-figur av denne stokken, så her kan vi trygt si at det er gammelt og nytt i skjønn forening .

Jeg behøver vel ikke si at vi er stolte over vårt menighetshus .

Takk for at du ville høre på meg .

Kilder :

Div. litteratur om Nesodden .

Per Wetlesen

Og egen viten og hukommelse .

Korn gjennom krisetider til kornmagasinet på Nesodden

Tekst og foto: Kåre Fenn

Korn, mel - det daglige brød - alle er vi liksom vant med at dette er noe selvsagt i vår hverdag, det har liksom alltid vært slik. Men dette har ikke alltid vært like selvfølgelig. Vi som opplevde krigsårene 1940-45 vet noe om akkurat det. Går vi lenger tilbake i tid, har korn og korndyrking på Nesodden heller ikke alltid vært noe selvsagt i folks hverdag.

Handel med korn, tilførsler av korn for å sikre befolkningen daglig brød, har helt siden middelalderen vært gjenstand for regulering fra det offentliges side. I deler av Europa fikk dette økende politisk og økonomisk betydning på 1700-1800-tallet. Statens Kornforretning i Norge ble likevel ikke opprettet før i 1928.

Men lenge, lenge før det - for over 9000 år siden hadde folk i Lilleasia lært seg å dyrke ville kornslag som hvete og bygg. Hvetekornet har sannsynligvis kommet fra Eritrea via Egypt. Det er også funnet rester av utviklet 6-rads byggkorn i egyptiske graver. Og etter som de klimatiske forhold gjorde det mulig, utviklet jordbruket seg og korndyrking ble kjent og anvendt lengere og lengere mot nord i Europa.

Til Norge kom innvandrere sørfra med jordbruk og feavl som sin viktigste levevei allerede 2.500 år f. Kr. Steinalderfunn dokumenterer at landet på begge sider av Foldin = Christianiafjorden, muligens i Follo-distriktet, var mest attraktivt. Noe som igjen førte til at

«Brøyte seg rydning i svarteste skog, plass til en stue og muld til en plog», står det i sangen. Dette er en treplog fra Grøstad på Nesodden, sannsynligvis fra midten av 1700-tallet. Denne type treploger kan ha vært i bruk helt frem til midten av 1800-tallet. Legg merke til at selve plogskjæret er forsynt med jernskoning.

Follo Museum

man her fikk jordbrukskulturens hovedarena i Norge. Etter hvert ble det, etter som jordbruket utviklet seg, en kostholdsmessig dreining for innvånerne over fra fisk og skalldyr, vilt og røtter, til mel-spise, melk- og kjøttprodukter. Oppdyrkingen av jord ble ofte i gammel tid satt i verk ved at man hugg ned og brente skogen, for deretter å så kornet i et askeblandet jordsmonn. Enkelte av de eldste gårdsbrukene på Nesodden bærer da også sitt navn etter denne fremgangsmåten, som f.eks. Svestad, som man mener rett og slett er avledet av avsvidd land - sveden - og stammer fra yngre steinalder. I og med at de som brukte jorden, samtidig som de på ny og på ny måtte oppdrive nye beitemarker for sitt bufe, ble det mangel på gjødsel til den relativt magre jorda. Man var stadig på flyttefot for å

rydde skog og foreta avbrenning for nye åkerlapper. Topografien på Nesodd-landet var og er likevel ikke av en slik karakter at den s.k. sviryddingen av nytt åkerland fikk så stort omfang. Dette kan muligens forklare noe av det kompleks Nesodden alltid har "slitt" med. Landskapet her ute ble liksom ikke attraktivt nok i forhold til den feite jorda ellers i nærliggende områder. Det tok tid før det ble noen fast bosetting. Nesodden eksisterte egentlig ikke. Det omtales bare som "Nese" = 'neset' - fremstikkende fjell!

Når vi i vårt århundre engster oss over variasjoner i vårt klima, så har ikke det sammenheng med dramatiske hendelser som bokstavelig talt skjer akkurat nå. Klimaforholdene er i kontinuerlig forandring, men over tid - 100 til 500 år - kan man peke på markante skiller - fra det ene til det andre. Når vi vet at selv Jostedalsbreen ikke alltid har vært Jostedalsbreen, skjer ikke slike endringer i løpet av et par varme sommeruker. Her i landet snakker man om at det i tidsrommet 600-400 f. Kr. har forekommet et omslag i vårt klima. I et par tusen år hadde landet vært velsignet med et tørt og mildt værlag. Landet fikk så etter hvert et klima med større fuktighet, mer regn sommerstid, lavere temperaturer. Vintrene ble kaldere med større snømengder osv. Alt dette fikk selvsagt stor betydning for det gryende landbruk - jordbruk og skogbruk, samt dyrehold. Løvskogen som utgjorde en betydelig fóringressurs ble etter hvert fortrent av nåletrær, som var mer robuste og tålte et tøffere klima. I de høyereliggende strøk av landet, hvor man dyrket korn, ble forholdene så dårlige at kornet ikke ville modnes. Dette påvirket folk til å trekke ut mot kysten, eller å bosette seg i de solfylte og lune lie-ene i sydlige strøk av Vestlandet.

Snakker vi så om at folk ble bofaste på Nesodden og i Follo-området, skjedde sannsynligvis det i løpet av siste hundreåret f. Kr. Den nomadetilværelse menneskene - bøndene - hadde levet under, tok slutt etter hvert som klimaendringene gjorde det nødvendig å bygge seg husvære av mer stabil karakter. Det er hevdet at alle mindre boplasser, med endelse -bråtan, muligens har sammenheng med at bøndene fortsatte å ta vare på de dyrknings-

muligheter man fra tidligere tider hadde opparbeidet på disse stedene. Bosettingsmønsteret utviklet og forsterket seg gjennom århundrene og de forskjellige epoker e. Kr. frem til senmiddelalderen. Svartedauden ble en katastrofe for hele den norske befolkning. På Nesodden ble over halvparten av jordbruket lagt ned som følge av denne pesten. Det kom harde tider over land og folk, som nå var svekket på alle områder, ikke minst økonomisk og politisk. Norge ble en del av Danmark, ikke bare pga. kongelig arv og herskertrang, men vår ressursmessige svekkelse i forhold til å klare oss selv, slik nordmenn gjennom århundrer tidligere hadde bygget opp landet, var redusert. Kornproduksjonen var på begynnelsen av 1300-tallet 50% høyere enn ca. 150 år senere. Det tok derfor mange, mange år før kornavlingene kom opp på et nivå som kunne tilfredstille behovet. Gårder som var lagt øde skulle gjenreises, gjenryddes. De negative følger etter svartedauden var årsak til en langdryg gjenreisningsperiode over flere hundre år, før jordbruket, bl.a. med korndyrking på Nesodden kom seg på fote igjen. I mellomtiden var det innført strenge skatte- og avgiftsregler.

Det er sagt at det viktigste kornslaget som ble dyrket på Nesodden var havre. Bygg, hvete og rug ble dyrket i mindre grad, fordi disse kornslagene bare ble brukt til mel for finere bakst enn det som ble brukt til hverdags. Ordningen med at jordbruket var pålagt å gi tiende - 1/10 - av gårdens avling til kongen og til kirken, har nærmest sagt - selvfølgelig - medført at dyrkningsvolumet har vært større enn det som fremkommer av de lister som ble ført over "tienden". Omkring 1600 ligger tallene på 310 tønner havre, 70 tønner bland-

Teknologisk fremgang! Mens treploegen var et betydelig fremskritt fra den tidligere brukte arde, gjorde konstruksjonen av jernploegen det mulig å bearbeide jorda på en mer hensiktsmessig måte for større og bedre avlinger. Jernploegen ble konstruert i USA 1819, men det var Kverneland Fabrikker på Jæren som fra 1879 tok over hegemoniet for produksjon av verdens beste jernploeger. Denne type jernplog var i bruk inntil traktoren ble «allemannseie», dvs. til 1950-1960.

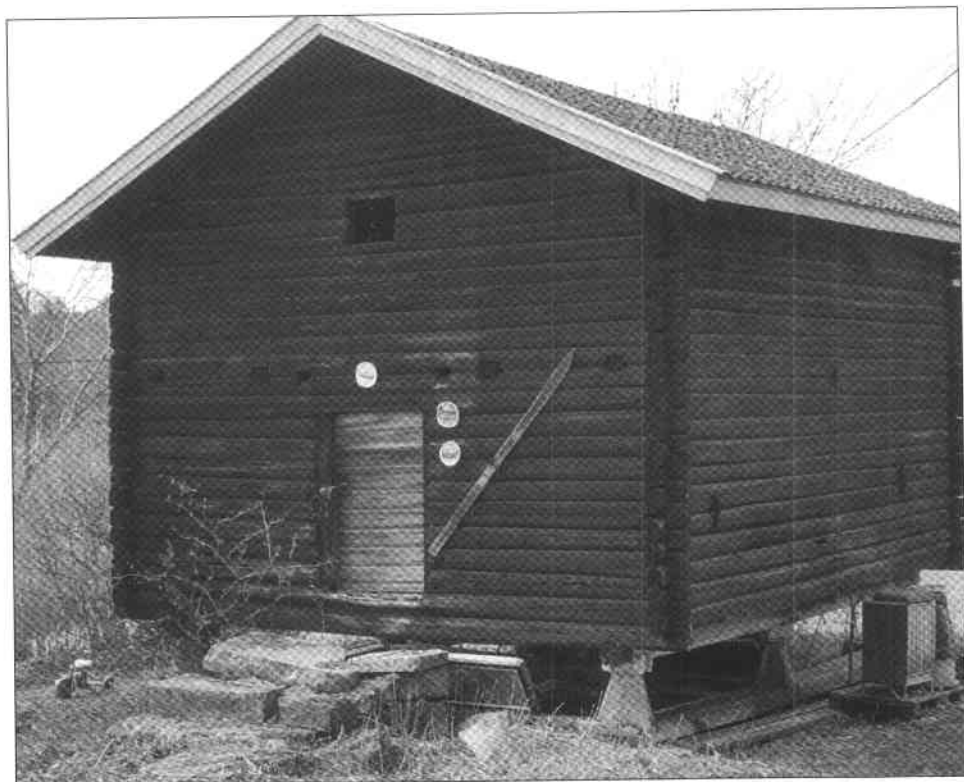
Alt jordbruk var i tidligere tider basert på menneskelig arbeidskraft. Kornet ble sådd for hånd fra en sålaup. Dette arbeidet ble ikke overlatt til «hvemsomhelst» – det var som regel bonden selv, eller den mest betrodde på gården som fikk dette oppdraget! Sålaupen ble festet med ei reim rundt halsen og holdt med en hånd i håndtaket.

Fra S. Granerud, Nesodden.

korn (bygg og hvete) og 5 tønner hummelkorn (rug, erter, hvete og tore) - 1 tønne = 139,4 liter. På 1600-tallet i Follo var en tønne lik 145.8 liter, senere på slutten av århundret ble dette justert. I 1610 var det 26 gårder på Nesodden som drev jordbruk. Som følge av svartedauden ble 42 av 60 bruk lagt øde. 300 år senere var altså tallet igjen på vei oppover. Nå var det oppgangstider og stor optimisme i bygdesamfunnet Nesodden. Jordbruksarealet ble utvidet for å kunne

brødfø et økende folketall. Selv om kornavlingene ble større fremover mot 1800-tallet, klarte ikke jordbrukerne å produsere nok, verken til eget bruk eller for salg. Folketallet økte fra 1711 til 1801 med hele 62%.

Etter de naturgitte forhold, lå som sagt Nesodden dårligst an sammenlignet med de øvrige bygdene rundt Christianiafjorden. På 1700-tallet lå kornproduksjonen på en tredel av det totale behov. For å skjote på dette måtte korn kjøpes utenfra. Stadig ligger det vanskeligheter i veien. Det var nemlig ikke så enkelt bare å kjøpe korn. Danmark hadde et kornmonopol, som hadde eneretten til å forsyne Sørøst-Norge med korn. Her lå det også økonomiske motiver til grunn hos de styrende i Danmark. Sultne nordmenn måtte derfor betale en høyere pris for det daglige brød av hensyn til det danske jordbruk. Danmark maktet heller ikke å dekke det kornbehov nordmenn hadde. Kongen i København kunne nok midlertidig oppheve kornmonopolet, men det drøyde i det lengste før forsyningene kom. Etter hvert kom det misvekst og uår over korndyrkingen, som førte til hungersnød i vårt land. Sviktende kornavl førte faktisk til at man i vårknipa spiste av såkornet. Fra 6. juni 1788 ble det fri innførsel av korn til Norge. Danmark-Norge var i krig med England, og fra hungersåret 1812-1813 fortelles det om at det lå 35 norske kornskuter i Gøteborg, fordi all tilførsel av korn til landet var blitt stanset, og engelskmennene røvet kornskutene. For å overleve tok man barken av alm, furu og rogn, eller også reinmose. Dette ble tørket og malt til mel for å kunne bake brød. Kornforsyningene fra Danmark, når de endelig kom frem, ble lagret i kornmagasinet på Akershus festning. Herfra ble det delt ut såkorn, bl.a. til bøndene på Nesodden. Forutsetningene for dette var, at man måtte levere tilbake det samme kvantum korn av høstens avling, eventuelt betale kontant - dersom man hadde penger å betale med. Kornproduksjonen på Nesodden var sterkt hemmet av at jordsmonnet ikke fikk tilstrekkelig gjødsling. Det er på denne tiden selvsagt kun naturgjødsel det er snakk om. Årsaken var at husdyrholdet nærmest hadde stagnert i forhold til utvidelsen av dyrk-

Det gamle Kornmagasinet ble etablert på Nesodden i slutten av 1700-tallet. Kornmangel – og det som var like bekymringsfullt – mangel på kapital, førte til at kjøp av korn fra det militære kornmagasinet på Akershus festning opphørte. Bygningen ble revet og flyttet til Ruud Gård i 1860, hvor den fremdeles befinner seg.

ningsarealet for korn - jorden ble utarmet. Det er fortalt at åkrene ikke ble tilført gjødsel mer enn annethvert år, enkelte steder sies det at det ikke ble gjødslet på hele 12 år.

Der tørkesomre med påfølgende regn og frost hadde ødelagt kornavlingene, fikk man i 1743 fra kornmagasinet på Akershus festning utdelt vel 48 tønner korn til 21 bønder og husmenn på Nesodden. Ved en senere anledning, i 1773 ble det delt ut

58 tønner magasinkorn til befolkningen på Nesodden. På grunn av at Nesodden fra naturens side var så uheldig stillet, førte det til at man her ble mer tilgodesett enn i bygdene omkring. Svært få - om noen - av bøndene på Nesodden maktet å betale for magasinkornet fra Akershus festning. Etter nærmere 30 år gikk man gjennom listene over dem som sto oppført med restanse. Det viste seg at ingen av dem som hadde mottatt magasinkorn hadde betalt for det. Flere av mottakerne hadde enten avgått ved døden i fattigdom, eller at de som fremdeles var i live levde i ytterste fattigdom. Sannsynligvis var dette en av årsakene som førte til at det ble opprettet et eget kornmagasin på Nesodden. Grunnet de omstendigheter som oppsto, ved at de sviktende avlinger og at kornet fra magasinet på Akershus festning etter hvert kun ble utlevert mot kontant betaling, pågikk det også en diskusjon fremover på 1700-tallet om at det burde opprettes bygdemagasiner med kornforråd til disposisjon for nødstilte jordbrukere. Det ble således i 1788 opprettet et fond for å få dette gjennomført, og i enkelte bygder ble det på denne tiden opprettet bygdemagasiner ved hjelp av private midler. Sammen med Oppegård ble det så bygget et kornmagasin på Nesodden. Kornmagasinet på Akershus festning var jo opprinnelig beregnet på det militære. I ufredstider var det derfor irrasjonelt å dele på dette kornet til den hungrende almuen. I og med opprettelsen av et kornmagasin på Nesodden, kunne så de bønder som trengte det "låne" såkorn her. Det var et privat selskap som eide bygningen, mens det offentlige eide kornet. Kornmagasinet på Nesodden lå ved Kontra, litt nordenfor Torvet. Årstallet for når det ble opprettet er ikke kjent, men man kjenner til at det ble bestemt nedlagt i 1838. Bygningen ble revet og flyttet til Ruud gård i 1860, hvor det frem til dags dato har fungert som stabbur.

Formannskapet i Nesodden kommune måtte sogar søke Den norske regjering om tillatelse for å legge ned kornmagasinet, samt å få eksisterende kornbeholdning realisert. Regjeringen ga sin tilslutning til dette, og magasinets kornformue ble delt mellom Oppegård og Nesodden kommunes fattigkasser. Interessentene i kornmagasinet på Nesodden besto av et aksjeselskap med i alt 32 aksjeeiere - 29

Her ved Kontra lå det gamle Kornmagasinet, ca. 40-50 meter inn i den gamle veien til Røer Gård, foran veiskiltet til venstre på bildet.

fra Nesodden, 3 fra Oppegård. Bygningen ble opprinnelig solgt til Paul Røer (1814-1889) for 39 spesiedaler, som aksjeeierne delte seg imellom. Senere ble den altså solgt til Andreas Jensen (1807-1882) på Ruud gård.

Korndyrking har gjennom lange tider utgjort et av de viktigste driftsområder innen alt jordbruk. Man ser det på Nesodden i dag. Tidligere var det for det meste vekselbruk, eller høstjordbruk. Noen små, men stort sett alle de større gårdene på Nesodden hadde relativt store husdyrsbesetninger. I dag er det for det alt overveien- de korndyrking.

Det store paradoks - for oss som lever i dag - er å kunne forstå at korn først og fremst ble nyttet som råstoff til ølbrygging og brenne- vinsbrenning - før man lærte seg å spise det. Selv her til lands, un- der de dårlige "kornår" ble det likevel brygget øl og brent brenne-

vin av korn. Som det er sagt - det er god mat i godt drikke! De som drakk ølet fikk jo i seg de samme næringsverdier som gjennom korn i brød. Med brennevinet ble det vel noe annerledes. Men både øl- og brennevinsdriking hadde selvsagt en negativ effekt, både helsemessig og moralsk. Mange drakk seg både fra gård og grunn. Paradokset blir jo ikke mindre når vi kjenner til at det var forbundet med straff dersom bøndene ikke brygget et visst mål øl til årets forskjellige merkedager, som f.eks. til jul og til St. Hans. I kornfattige år ble det riktignok innskjerpet ved bestemmelser som gikk ut på å redusere bruken av korn som råstoff til ølbrygging og kornbrennevin. Lensmennene fikk hendene fulle med å beslaglegge og samle inn brennevinskjeler o.l. På Nesodden ble det til jul i 1771 av lensmannen bekjentgjort på kirkebakken - at for å spare på føden, burde nå alle kvitte seg med alle "unødvendige" hunder.

Man skal se fremover, heter det

*– men enkelte ganger er det artig
å se tilbake, kanskje fordi et nytt årtusen
er påbegynt.*

Idette tilfelle går tankene tilbake til det året da Nesodden Historielag ble stiftet og Marit Jahr Evensen ble valgt til Historielagets første formann. Marit var levende opptatt av Nesoddens historie og sitter inne med god lokalkunnskap. Hun startet opp med å sammenkalle til turer, det som senere har fått betegnelsen "Rusletur". Hun inviterte til møter, hvor kjente personer innenfor bygdehistorie delte sine kunnskaper med nesoddfolk. Marit nedla et stort arbeide - i samarbeide med Landbrukslaget - i en utstilling på Hellviktangen om: Landbruket på Nesodden gjennom tidene.

Det styret som ble valgt etter at Marit fratrådte som formann, vedtok at det hvert år skulle inviteres til:

To rusleturer, en om våren og en om høsten.

Turene skulle alternere i de forskjellige kretser i bygda og tilpasses slik at alle aldersgrupper kunne delta.

Folk med gode lokalkunnskaper skulle følge med og gi orienteringer under veis.

Interessen for "Rusleturene" økte og deltakerantallet ble høyere etter hvert.

Styret vedtok også at lagets møter, i likhet med "Rusleturene", vekselvis skal holdes i de forskjellige forsamlingshusene i kommunen.

På møtene skulle aktuelle temaer tas opp og lokale kunstnere skulle inviteres til å bidra med underholdning.

Her gjøres det opp ild til kaffekos under rusletur i Bergerskogen i 1988.

Det som i dag er årsskriftet "Sopelimen" startet opp som et ark til medlemmene, med en orientering om hva lagets styre hadde av planer, og hva de arbeidet med og for. Etter at Tordis Whist overtok redaktørarbeidet med "Sopelimen" ble dette et leseverdig skrift med variert innhold og med god billeddekning. "Sopelimen" deles ut til lagets medlemmer, men interessen for Nesodden Historielag's årsskrift ble etter hvert så stor at det ble vedtatt å selge årsskriftet for en rimelig penge til ikke-medlemmer. Av fortegnelsen over innholdet for hvert år, utarbeidet av Jan Røer, fremgår det at mange har bidratt med meget interessant og verdifullt stoff.

Årsmøtet 1986 vedtok å sette i gang arbeidet med Nesoddens Historie bind II. Lagets kassabeholdning var ikke stor, så første oppgave ble å skaffe økonomi slik at forfatter kunne engasjeres og utgifter til trykking kunne dekkes. At søsknene på Østre Fundingrud

overlot arven etter sin bror Erling på kr. 300.000.- gjorde sitt til at oppstartingen av arbeidet med bind II kunne skje. Bidrag fra forskjellig hold gikk inn på egen konto for bokprosjektet. Formannskapet i Nesodden kommune bevilget over en treårsperiode kr. 175.000. Og i desember måned 1995 forelå Nesoddens Historie bind II ferdig for salg. Odd Gullerud har vært ansvarlig for lagring og utlevering til bokhandler, samt ekspedisjon av bestillinger. Enkelte av styrets medlemmer har også brakt bøkene hjem til kjøperne - et arbeide utført uten vederlag.

Rusletur i Spro-området.

Etter rusletur i Fundingrudskogen smaker det godt med kaffe og bløtkake på Østre Fundingrud.

Da bind II var klart for salg, var det daværende styret innstilt på at bind III skulle foreligge tre år senere og skulle omhandle tidsrommet fra 1920 til dagens Nesodden. Søstrene Agnes og Jenny Fundingrud viste oss igjen sin gavmildhet i det de overførte kr. 200.000.- til Nesodden Historielag tilknyttet spesielle betingelser. Sammen med gaven fulgte et brev undertegnet Jenny Fundingrud Eidsvik, datert 27.07.95, og som bl.a. gir uttrykk for hvorfor de gir denne gaven til Nesodden Historielag:

“... Når jeg gir dette beløpet, er det på grunn av min interesse for Nesodden Historie, og for det gode samarbeide i Nesodden Historielag, hvor en ser at penger og verdier blir behandlet på en måte som en må langt tilbake i tiden for å finne maken til.”
Dessverre har oppstartingen med arbeidet med utgivelsen av

«Det gamle styret»: Per Wetlesen, Sven Nordal, Arne Eriksen, Jan Røer, Kirsten Gullerud, Randi Moe.

Nesoddens Historie bind III av forskjellige årsaker tatt vesentlig lenger tid enn opprinnelig forutsatt av det "gamle" styret.

La oss likevel håpe at den positive innstilling og innsatsvilje som søstrene Fundingrud, som nå er gått bort, verdsatte vil bli ført videre i det nye årtusen.

I 1990 kontaktet Sigurd Haanshus formannen. Han var kjent med at Kystverket ville flytte varselklokka på Signalen lenger sørover i landet. Styret i Nesodden Historielag tok fatt i saken, og med god støtte fra daværende ordfører Eggen godtok Kystverket at tåkeklokka fortsatt skulle forbli på Signalen.

Forutsetningene for dette var at Nesodden Historielag påtok seg ansvaret for både bygningen og klokka. Haanshus motiverte en del kamerater - brødrene Gulli, Odd Gulbrandsen - som restaurerte bygningen, som da var i en dårlig forfatning. Utgifter til materialer beløp seg til vel kr. 15.000.-, som Historielaget fikk refundert fra fylkets kulturstyre. De som hadde utført et stort og solid stykke arbeid, fikk kaffe og smørbrød servert ved klokketårnet.

Neste større oppgave for Nesodden Historielag ble lansert av Per Wetlesen - nemlig å sørge for at den gamle kirkeveien fra Gjøfjeld til Nesodden kirke ble gått opp og satt i stand, med oppmerking og gjort farbar. Dette var en stor oppgave. Svært mange interesserte seg for arbeidet og meldte seg til innsats - ja, så mange at det er umulig å nevne navn av frykt for at noen skulle bli glemt. Belønningen til de som deltok i dette arbeidet får være at den gamle kirkeveien nå eksisterer som et verdifullt kulturminne. Den offisielle åpningen fant sted Kr. Himmelfartsdag 25. mai 1995 med ca. 400 deltakere, både fra Nesodden Historielag og Oslo og Omegn Turistforening o.a. Arrangementet var også en del av Den norske kirkes 1000-årsfeiring på Nesodden.

Et stort arbeide som fremdeles pågår er gjenreisningen av det gamle våningshuset fra Vestre Fundingrud. Eierne av våningshuset ville rive det for å kunne bygge et nytt på samme sted. Men igjen var det Per Wetlesen som var far til tanken om å ta det gamle våningshuset ned for å føre det opp igjen på et egnet sted. Mange alternativer var på tale, men av forskjellige grunner, som økonomi, tilgjengelighet o.l., endte det til slutt opp med forhandlinger med Nesodden kommune. I dag er arbeidet med å gjenreise våningshuset fra Vestre Fundingrud på To gård i full gang. Så vel arbeidet med å ta det gamle våningshuset ned, som arbeidet med å føre det opp igjen blir utført på dugnad. Kiwanis Nesodden har vært samarbeidspartner, så vel i aktivt arbeide som med økonomisk støtte. Igjen er det vanskelig å nevne navn, men ingen nevnt ingen glemt. Ikke desto mindre - Helge Hansen - erfaren bygningsmann, må vel kunne sies å være byggeleder, både når det gjelder å ta ned og bygge opp igjen våningshuset fra Vestre Fundingrud på To gård. Planene for bruken av våningshuset er mange bare det blir ferdig til bruk.

Norodd Grefstad har æren for sin innsats når det gjelder å skaffe penger, bl.a. hans avtale med Per Kleiva. Hele tiden har han fungert som «finansminister» for prosjektet.

I tillegg til de store og arbeidskrevende oppgaver som allerede er nevnt, har en rekke arbeidsoppgaver lagt beslag på en god del tid, bl.a. så som samarbeide med Akershus Amtstidende vedr. bilder til

“Follo før”. Igjen var det Tordis og Eigil Whist som med sin faglige bakgrunn utførte mye arbeide i forbindelse med dette. Etter ønske fra barnehager, skoler og foreninger har Nesodden Historielag bidratt med historikk fra det gamle Nesodden.

Nesodden Historielag ble i 1990 tildelt Nesoddens Kulturpris for sitt arbeide.

Randi Moe

På skolevei for lenge, lenge siden

Av Kirsten Johnsrud Lunde

“Du må ta lykta i dag, tåka er tjukk som graut . . .!”

Det er mor som snakker.

“Jeg kan ikke gå på ski med lykt, mor”.

“Du får ta stavene i den ene hånda, da.”

Skiene glir lett, det er godt føre. Det braser noe ut av skogen foran meg, jeg kvekker til, enda jeg vet at det bare er en fugl som blir “støkt ned av nattkvisten”, som far sier. Den gir fra seg noen lyder, jeg tror det er en storfugl, kanskje en orre.

Nå er jeg på Stokkemåsan ved toppen av Blekslibakken. Jeg blåser ut lyset og setter fra meg lykta. Bakken er både bratt og svingete, jeg må ha en stav i hver hånd. Det lyser fint i Blekslistua, Lina kommer akkurat fra fjøset. Noen neining blir det ikke til i dag, det er bare så vidt jeg skjener klar av melkebøttene i det jeg farer forbi. Snart er jeg nede på tjernet. Her er tåka enda tettere, men løypa kan jeg se, den er gått av mange. Det er bare én løype her, så hvis jeg bare følger den, vil jeg komme frem ved baker Haugan like ved skolen.

Jeg skimter et svakt lys gjennom skogen. Det er fra Ellingstad, og enda et, fra Bekkevold. Det høres småbjeffing fra revegården til Skjær på Holen. Alle stedene ligger på høyre hånd, så jeg går nok riktig. Men så tett tåke! Det uler og tuter ute i fjorden, fra båter og fra fyret på Steilene, tror jeg. Må finne frem lommetørkleet, nesa tetter seg av tåke og rim.

Men med ett er løypa borte - - Her går jo sledespor på kryss og tvers. Selvfølgelig - tømmerkjøring fra Rørsbogen. Men hvordan

MAN SER DE
AT BARN KOMMER
FREM OVERALT. 46

kan jeg finne igjen løypa? Det er jo ingen ting å bli redd for, jeg kan jo snu og gå hjem igjen. Men det vil jeg ikke. Et svakt lys kommer til syne, det må være på Ørjanstadbråten, der bor Josef, han er en av de voksne menneskene som alltid er blid og koselig. Han stopper alltid og prater med meg, også når han kommer med tømmerlass. Jeg finner frem fyrstikkene og tenner, i det svake lyset ser jeg ei ny løype. Er det den rette, mon tro? Jo da, nå kjenner jeg plutselig lukten av nybakt brød og kaker, nå skimter jeg også den røde mursteinsbygningen til baker'n. Tenker på at jeg har 20 øre i lomma og gleder meg til å kjøpe "kakeavskjær" på hjemveien fra skolen. Endelig er jeg fremme ved den fine skolen min, den er ett år eldre enn jeg selv - 1925 står det over inngangen.

Ski og staver plasseres fint opp mot veggen, banker forsiktig på døren og går inn. Varmen slår i mot meg fra den høye og svarte ovenen i hjørnet. Aslaug, min beste vennine sitter alt på tomannspulsten. Det er trygt å sitte ved siden av henne.

"Du er for sen, Kirsten", sier frøken litt morsk i stemmen, og ser på meg over brillene.

- "Ja"...

"Du må være presis".

- "Ja"...

Plutselig ble jeg varm i ansiktet.

Husker hva en bror av meg svarte da han kom for sent en gang - "Jeg synes frøken skal ta seg en tur til Johnsrud vinterstid".

Men sånt er det bare gutter som tør si, tenkte jeg.

En tid baketter, på skolens juletreffest, snakket frøken med mor om dette, og jeg så mor ble lei seg. Men da frøken gikk, smilte mor lite grann - så var det vel ikke så farlig likevel, da.

"Reis opp!"

Det knirket og brast i frosne beksøm- og fettlærstøvler.

"Stille!"

"Vi skal synge salmen: Skriv deg Jesus på mitt hjerte."

En liten fortelling om loff.

Forfatteren Jan Erik Vold har skrevet om Loffen. Jeg vil også fortelle om en spesiell hendelse hvor loffen spiller en sentral rolle.

Skoleveien vår - fra Johnsrud til Fjellstrand skole - var i grunnen grei så lenge vi kunne bruke ski. Vår og høst ble den smale, kronglete stien langs med Blekslitjernet nesten borte når regnet pøste ned og Oremyrbekken gikk for fullt. Hele veien på drøye 4 km gikk for det meste gjennom ulendt terreng, og det var ikke alltid dagslys når vi startet hjemmefra om morgenen uansett vær og føre.

En dag ved skoleslutt gikk jeg innom baker'n. Jeg skulle kjøpe en loff. Noe som var en sjeldenhet.

Åh, så godt det luktet på veien hjemover av denne gyldne saken, som lå på toppen av skolesekken.

I det jeg kom frem til Blekslitjernet, var det så mye vann at stien var fullstendig oversvømmet. På et bestemt sted måtte jeg forsere en bratt skrent og holde meg fast i noen grener som hang litt utover. Det ble noen ufrivillige dreininger med ryggen og - der forsvant loffen - ned i tjernet! Med livet som innsats, kan jeg vel nesten si, forsøkte jeg å berge loffen, men - den fløt bare lenger og lenger utover, vipppet på seg noen ganger og - så kunne jeg ikke se den mer.

Det hører med til historien om veien, at Kalberg i Bleksli og min far søkte kommunen om et lite tilskudd, for å lage en litt sikrere skolevei rundt tjernet. Det kom følgende svar fra kommunen: "Man ser da at barn kommer frem overalt". Intet tilskudd.

Kirsten

Skipsrederfruens skifte

Av Harald Lorentzen

Ikke alle har en "rik onkel i Amerika", men på midten av 1800 -tallet hadde en del Nesoddingen en "rik tante i Hvitsten". Hun skulle få stor økonomisk betydning for mange familier her på Nesodden etter sin død. La oss se litt på denne familien og bakgrunnen.

På en plass som tilhørte Galby i Vestby bodde husmannen Peder Hansen og hans kone Anne. De hadde vandret til Vestby kirke en marsdag i 1799 hvor de ga hverandre sitt troskapsløfte om å leve sammen i gode og onde dager. Det gikk ikke lang tid før Anne ble gravid og det første av i alt åtte barn kom til verden over en periode på 22 år.

Denne fortelling skal handle om to av barna til Peder og Anne, deres førstefødte sønn Johannes som ble født i 1799 og deres datter Marie som ble født i 1821.

Sønnen Johannes Pedersen

Johannes vokste opp og ble konfirmert i Vestby kirke i 1814. 10 år senere trasket han av gårde til nabobygda Ås. Her traff han jenta som han skulle dele livet med, hun het Christine og var 10 år yngre enn Johannes. Deres første barn, sønnen Andreas fikk de i 1828 da var Johannes 28 år og Christine 18. Etter kort tid valgte de å flytte til Nesodden og bosatte seg på Skoklefallstrand som ligger mellom nå-

værende Ursvik og Hellvik brygger. (Den nye merkede kyststien passerer stedet). Nå hadde det kommet flere barn til verden, Karen i 1832, Johannes i 1837 og her på Skoklefallstrand blir Valborg født i 1840. Nå var det arbeid å få borte på Sørbystrand. Det ble bygget store seilskuter på stranden. (Kyststien passerer også dette stedet). Johannes og Christine fikk bo der borte. Her kom deres to siste barn, Bernt i 1845 og Carl i 1850 til verden.

Hvordan gikk det med barna til Johannes og Christine?

Andreas Johannessen (1828 - 1878) ble skipstømmermann og stiftet familie. Han fikk flere barn, men det gikk ikke så godt med ham. Alle barna måtte settes bort og livet ble en tragedie for ham.

Karen Johannesdatter (1832 - 1862) ble gift med Svend Hansen fra Flatebybråtan. Han var nok også engasjert i skipsbyggeriet på Sørbystrand. Etter at dette ebbet ut på midten av 1850 årene flyttet Karen og Svend først til plassen Nordhagan før de i 1862 fikk bo-satt seg på Haugen på Fjellstrand. Svend ble landhandler der. Karen fikk ikke oppleve dette, hun døde allerede som 30 åring i 1862.

Johannes Johannessen (1837-1863) var handicappet og bodde hos sine foreldre. Han ble bare 26 år gammel før han gikk bort, hjemme på Sørbystrand.

Valborg Johannesdatter (1840-1904) ble gift med Styrmann Martin Gunerius Andersen og bodde på Sagkroken, rett syd for Sørby gård. Mannen hennes druk-

Marie Olsen.

net på Bunnefjorden og Valborg ble gift for 2. gang med Karl Ludvig Hansen fra Fjellstrand.

Bernt Johannessen 1845-? var som de andre brødrene sjømann. Han seilte ute hver sesong fra 1868 til 1881. Han ble gift, men tidlig enkemann og bosatt i Christiania.

Carl Johannessen (1850-1873). Han ble også sjømann, men 23 år gammel falt han over bord og druknet.

Marie Pedersdatter vokste opp på Smidsrud gård i Vestby. Nede ved sjøen i Hvitsten bodde tre brødre som alle var sjømenn

som seilte på verdenshavene. Den 11. Januar 1840 ble Marie viet til en av disse brødrene i Vestby kirke, ektemannen var Fredrik Christian Olsen. Det var nok på høy tid for Marie begynte å bli rund i formen, og hun fødte en pike i mars samme året.

Johanne Helene ble navnet til skipskapteinens datter. Rik eller fattig, det er ingen forskjell, den lille piken ble bare 3 år gammel. Det ble ingen flere barn i stua nede i Hvitsten. Skipskapteinen ble skipsreder og etter noen år hadde han en rekke skuter med base i Hvitsten. Hans to brødre Andreas og Petter Olsen begynte også som sjømenn, også de ble skipsredere. Er det noe kjent med disse navnene? - Ja dette er kimen til det kjente rederiet Fred Olsen & Co i Oslo. Den ene av de tre brødrene var Petter Olsen (1821 -1898), han fikk sønnen Thomas Fredrik Olsen (1857-1933), som fikk sønnen Thomas Olsen (1897 -1969), som fikk sønnen Thomas Fredrik Olsen eller skipsreder Fred. Olsen (1929 -).

Fredrik Christian Olsen hadde opparbeidet seg en stor formue da

Valborg Johannesdatter.

han døde i 1875 og hans enke Marie Olsen var en storsinnet kvinne. Da de var barnløse hadde hun opprettet et legat; Madam Olsens Legat, til hjelp for slektens fattige og trengende. Det er nå familien på Nesodden kommer inn i historien.

Enkefru Marie Olsen

Vi vender tilbake til enkefrue Marie Olsen i Hvitsten. Enkefruen hadde altså opprettet et legat som delte ut penger til trengende i hennes familie. Mange av barnebarna til hennes bror Johannes på Sørbystrand kunne nyte godt av dette legatet, mange av dem ble satt bort til fosterforeldre og legatet betalte for oppveksten.

Så en dag i 1883 døde Skipsrederenken Marie Olsen i Hvitsten. Hun hadde da testamentert penger til sine nevøer og nieser, samt der disse var døde, til deres barn. Det var mange fra Nesodden som kunne få en bedre fremtid ved hjelp av disse pengene, og for noen summer det dreide seg om.

Av barna til Johannes Pedersen på Sørbystrand, altså Marie Olsens nieser og nevøer, var det bare to igjen, Valborg som var 43 år og Bernt som var 38 år. Valborg Johannesdatter var gift og bodde på den gamle Berger Skole sammen med mann og barn.

En dag i 1883 kunne Valborg hente 38.230 kroner. For en sum penger dette var for over 100 år siden. I de dager var det ikke kvinnen som selv kunne be-

Oscar Kalberg sammen med sin kone Lina.

stemme, nei det var hennes mann Karl Ludvig Hansen som fikk Valborgs arv. Hva gjorde man med en så stor sum penger? Jo Valborg og Karl Ludvig kjøpte Søndre Sandaker gård her på Nesodden.

Valborgs bror Bernt Johannessen som bodde i Christiania fikk også 38.230 kroner. Hva han brukte pengene til vet vi ikke.

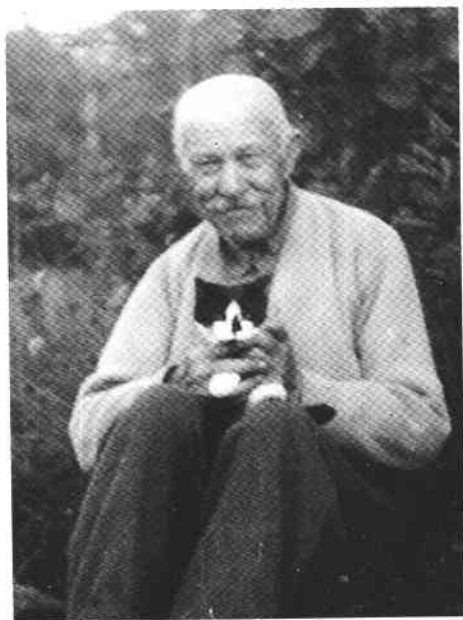
Maries niese Karen Johannesdatter som døde allerede i 1862 fikk fem barn med Svend Hansen-Haugen, tre av dem vokste opp. Disse arvet også penger, niesens sum 38.230 delt i tre deler, da det var tre barm. De tre barna Karl, Hans og Laura arvet alle hver seg 12.743 kroner.

Karl kjøpte Urianstadbråtan på Fjellstrand (Der vi i dag finner Nesodden Torghandel), Hans reiste til Chicago, men kom tilbake for å hente arven og flyttet til Christiania, mens Laura måtte la sin mann Nils Martinius Larsen disponere arven.

Maries nevø Andreas Johannessen som døde 1878 fikk syv barn som også fikk arve penger, det var Bernhard, Karl, Oscar, Otto, Julie og Anne og Kristine. Alle fikk arve 5461 kroner, altså summen 38.230 kroner fordelt på syv arvinger.

Av disse kjenner vi en del slekter. Bak navnet Oscar finner vi Oscar Kalberg. Bosatt først på Kalberg på Fjellstrand, senere på Bleksli. Anne ble kone på Bækkbråtan, gift med Ole Bækkbråtan.

Til sammen ble det delt ut i arv og resten av legatet, hele 485.107 kroner fra skipsrederfruen i Hvitsten. Av denne summen tilfalt 152.916 kroner folk på Nesodden.

Otto Eksten, bror til Oskar Kalberg fikk også arv.

Steinalderfunnet på Granholt

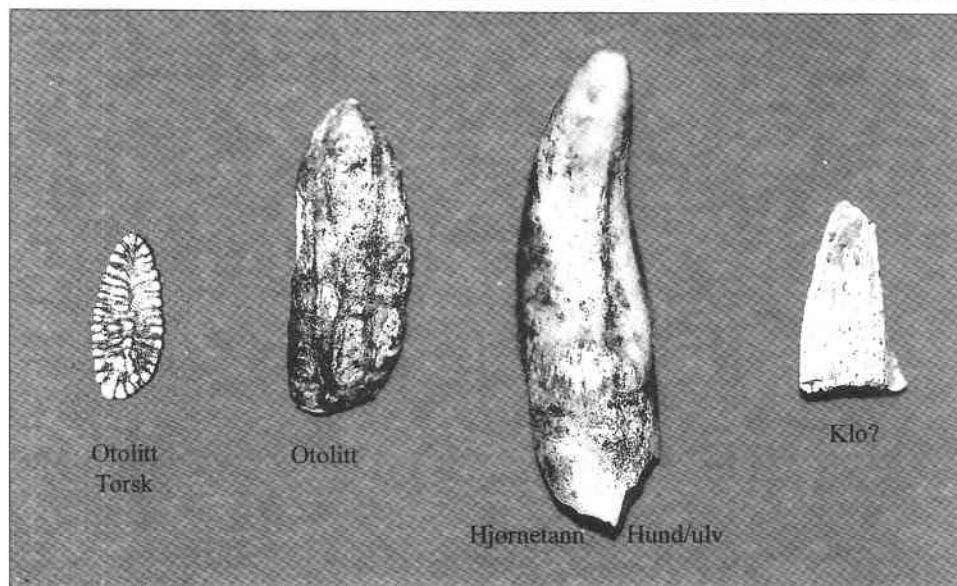
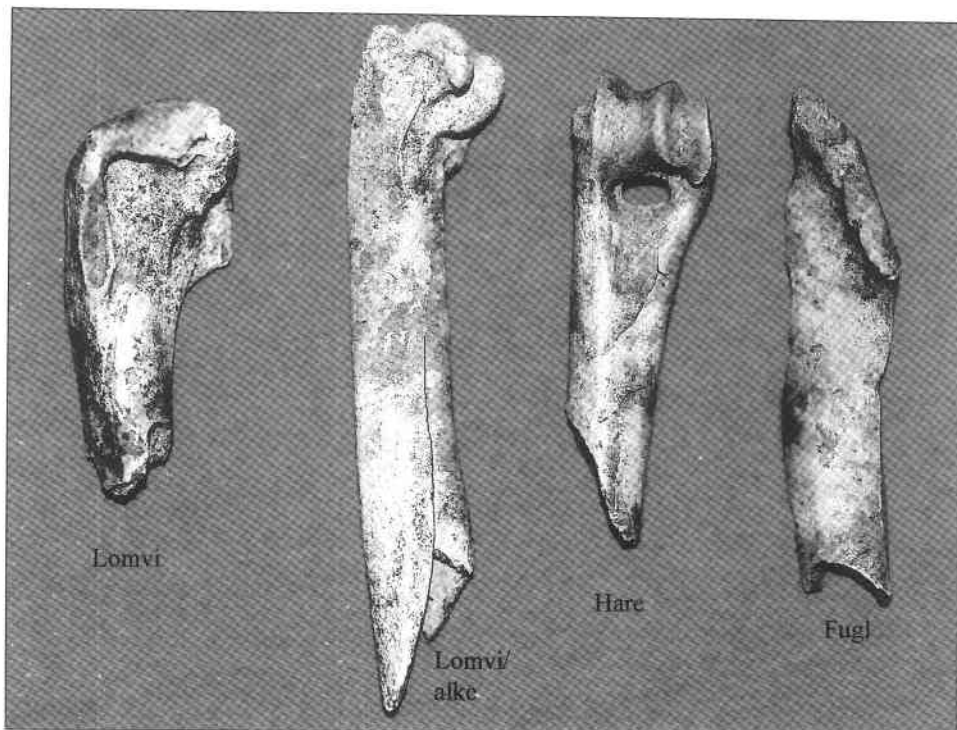
Av Per Nordal

I fjor sommer oppdager arkeologene en unik 8000 år gammel boplass ved Granholtkrysset på Nesodden. Bakgrunnen for oppdagelsen var noe uvanlig. Etter at fylkesarkeologen i Akershus hadde foretatt prøvestikking etter tradisjonelle metoder ble det ikke oppdaget funn og det planlagte veiarbeidet i Granholtkrysset ble satt i gang. Det mulige kulturlaget ble altså ikke oppdaget i første omgang og heller ikke «lagt merke til» av veiarbeiderne på stedet. Men så skjedde det noe. Professor i arkeologi Christian Keller, som til daglig benytter bussholdeplassen på den andre siden av veien, oppdaget med sitt skarpe blikk at det måtte foretas grundigere undersøkelser på stedet. Disse ble satt i gang og resulterte i de unike funnene som jeg kommer tilbake til senere.

Det er tidligere ikke undersøkt eller registrert steinalderboplasser i Nesodden kommune. I nabokommunene Ås og Frogn er det funnet en rekke steinalderboplasser.

Hvilke funn gjorde så arkeologene?

Foruten kull og skjorbrent stein, inneholdt kulturlaget blant annet fiskekroker av bein, oker, brent og ubrent beinavfall, skjellmateriale samt redskaper og produksjonsavfall i flint og bergart. Det innsamlede skjellmaterialet er dominert av østers og strandsnegl, mens identifiserte art/familier i beinmaterialet er sild, torsk, lyr, sei, lomvi, bever, hare, hund eller ulv og kløvdyr. Tilsvarende funn er tidli-

gere gjort i Danmark og vest-Sverige, men er til nå ukjent i sør-Norge. Boplassen har ligget ved samtidig strand, ca. 60 meter over havet.

Det er fantastisk å tenke på at det for ca. 8000 år siden var menneskelig aktivitet og liv i Granholtkrysset. Det var Nøstvedtfolket som var i bygda vår for å fiske og jakte. De trengte mat og skinn til klær, telt og båter. Av bein og horn lagde de pilspisser, harpuner og andre redskaper.

Ved strandkanten ved Granholt (vannet sto altså dengang ca. 60 meter høyere enn idag), satt de sikkert og spiste, koste seg og nøt den fine utsikten det var fra Granholt på den tiden.

Nesodden Historielag vil senere arrangere en foredragskveld med lysbilder om funnene og vil arbeide for at det blir satt opp en orienteringstavle på funnstedet.

Kilde: Rapport av 24/10-2000 fra Lasse Jakslund, Universitetets Oldsaksamling, om Steinalder undersøkelser i veiskjæring ved Granholtkrysset, Rv 156/157 i forbindelse med veiutvidelse.

*«Sopelim»-utvalget
takker alle som har
bidratt med
stoff og bilder til
årets utgave.*

*Ingen nevnt
– men ingen glemt*